

เวียงเจ็ดลิน: เมืองโบราณสี่พันกมล

อิศรา กันตาง

อาจารย์ ประจำคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาเวียงโบราณเชิงดอยสุเทพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญทางผังเมืองของเมืองเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษารูปร่างของเวียงเจ็ดลินในมิติทางผังเมืองเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า เวียงเจ็ดลินมีลักษณะพิเศษทางผังเมือง คือ รูปทรงกลมแบบเรขาคณิตที่มีจุดศูนย์กลางเป็นตาน้ำ นับเป็นภูมิปัญญาที่แตกต่างจากการสร้างเมืองโบราณทั่วไปในล้านนาและในประเทศไทย ทำเลที่ตั้งเป็นชัยภูมิที่ดีต่อการรบ ใกล้เคียงป่าที่เป็นแหล่งทรัพยากรและมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม จึงเป็นเวียงบริวารร่วมสมัยกับเมืองเชียงใหม่ที่มีประโยชน์ใช้สอยเพื่อพักผ่อนตากอากาศ และช่วยรบบยามมีศึกสงคราม ส่วนข้อจำกัดต่อการอนุรักษ์และพัฒนา คือ ขาดองค์ความรู้เรื่องเวียงเจ็ดลิน ไม่ปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรม และไม่สามารถมองเห็นภาพรวมของรูปทรงผังเมืองที่เป็นลักษณะพิเศษได้ด้วยจากทัศนียภาพ ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดและส่วนราชการหลายหน่วยงาน ดังนั้นหากไม่ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมก็จะเสี่ยงต่อการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อเมืองเชียงใหม่และคุณค่าด้านผังเมืองไปอย่างน่าเสียดาย

คำสำคัญ: เวียงเจ็ดลิน / ผังเมืองรูปทรงกลมแบบเรขาคณิต

Wiang Chet Lin: Geometric Circular Town

Isara Guntang

Lecturer, The Faculty of Art and Architecture
Rajamangala University of Technology Lanna

Abstract

This article presents the study of an ancient town at the foot of Doi Suthep Mountain as an important component of the Chiang Mai City Plan with the objective of gaining the knowledge about the old town of Wiang Chet Lin in relation to the city plan for conservation and development. The findings are that Wiang Chet Lin has a unique plan of a geometric circular shape with a water spring at the center. This is quite a different way of thinking or wisdom found in relation to other ancient cities in Lanna as well as those of other areas in Thailand. It reflects a proper strategic location in case a battle occurred as it was near the forests which ensured good natural resources and abundant water. In addition, it appeared to have very beautiful natural surroundings. As such, it became a subordinate ancient town contemporary to Chiang Mai City perfect for recreation and battle strategy. However, there seemed to be some limitations in terms of conservation and development due to the lack of knowledge and architectural evidence of the town to give a clear overview of its unusual plan through visual perception. Moreover, the land was exploited by some temples and government agencies. Therefore, it is urgent to take action for concrete conservation and development to avoid the risk of losing a valuable cultural heritage of Chiang Mai and eventually losing some useful knowledge on city planning.

Key words: Wiang Chet Lin / Geometric circular city plan

1. บทนำ

คำว่า “ลิน” เป็นภาษาไทยวน หมายความว่า “รางน้ำหรือท่อน้ำ” เวียงเจ็ดลิน จึงหมายความว่า “เวียงที่มีรางน้ำ 7 ราง” (สงวน โชติสุขรัตน์, 2514: 107) เวียงเจ็ดลินเป็นเวียงโบราณสันนิษฐานกลม ตั้งอยู่เชิงดอยสุเทพเมืองเชียงใหม่เป็นเวียงโบราณที่ตำนานพื้นเมืองกล่าวว่ามีมาก่อนเมืองทริภุญไชย และร่วมสมัยกับเมืองเชียงใหม่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ร่องรอยทางผังเมืองของคูน้ำ คันดิน ลำธาร ที่เป็นโครงสร้างเวียงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์จนกระทั่งเมื่อประมาณ 60 ปีที่ผ่านมาได้ถูกทำลายไปด้วยความไม่รู้และไม่ให้ความสำคัญของส่วนราชการที่เข้ามาใช้ประโยชน์ที่ดินเวียงร้าง ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุอยู่ในการดูแลของกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ระยะแรกการรับรู้เรื่องเวียงเจ็ดลินอยู่เฉพาะในวงวิชาการ โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศเป็นส่วนสำคัญของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ต่อมาเมื่อการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศทำได้สะดวกขึ้น ผู้คนทั่วไปจึงเริ่มสังเกตเห็นร่องรอยของเวียงเจ็ดลิน จาก Web site: Point Asia.com หรือ Google Earth จึงเกิดคำถามถึงความเป็นมาและความสำคัญของเวียงเจ็ดลิน และมีความต้องการที่จะอนุรักษ์เวียงโบราณแห่งนี้ไว้

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเวียงเจ็ดลินในมิติทางผังเมือง โดยใช้ข้อมูลจากตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ร่วมกับการศึกษาทางผังเมือง เพื่อองค์ความรู้เรื่องเวียงเจ็ดลิน เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาเวียงเจ็ดลิน วิธีการศึกษา มีดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมชาติพันธุ์ และการตั้งถิ่นฐานของลัวะในเมืองเชียงใหม่ ตำนาน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ผังเมืองโบราณในล้านนา ความสัมพันธ์ของเวียงเจ็ดลินกับเมืองเชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจบริบทและความสำคัญของเวียงเจ็ดลิน 2) ศึกษาภาพถ่าย ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะทางกายภาพและผังเมือง 3) สัมภาษณ์ สํารวจ ภาพถ่ายเวียงเจ็ดลิน เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบทางผังเมือง 4) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางผังเมืองของเวียงเจ็ดลิน 5) สรุปและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา

2. ลัวะ: ชาติพันธุ์ตามตำนานของเวียงเจ็ดลิน

พุทธศตวรรษที่ 19 ก่อนที่พญามังรายจะตีเมืองทริภุญไชยและสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น สภาพชุมชนประกอบด้วยชนพื้นเมืองหลายกลุ่ม ที่มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ ลัวะ (Lua) ตั้งถิ่นฐานรวมกันอยู่เป็นหมู่บ้านมีลักษณะสังคมแบบชนเผ่า (Tribe) ยังไม่ได้สร้างเมืองหรือรัฐขึ้น ตำนานล้านนาส่วนใหญ่ที่บันทึกโดยคนไทยวน หรือคนเมือง เช่น ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานเมืองเชียงแสน ตำนานพื้นเมืองพะเยา ตำนานพระธาตุดอยตุง กล่าวถึง “ชาวป่า” หรือเรียกตามภาษาบาลีสันสกฤตว่า “มิลักขุ” เรียกตามภาษาไทยวนว่า “ลัวะ, ละว้า หรือ ลเวือะ” เป็นเจ้าของพื้นที่ก่อนที่ชาวไทยวนจะอพยพมาอยู่ (ชลธิรา สัตยวัฒน์, 2530: 22) ในเขตเชียงใหม่-ลำพูน ศูนย์กลางของลัวะอยู่ที่เชิงดอยสุเทพ เพราะมีหอดิปูสะเย่ ย่าสะเย่ ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของชาวลัวะอยู่ที่เชิงดอยและเชื่อกันว่า ฤๅษีवासเทพเป็นลูกหลานของปู่สะเย่ย่าสะเย่เช่นเดียวกับขุนหลวงวิรังคะ ผู้นำลัวะยุคสุดท้าย (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2539: 52)

ลัวะ เรียกหัวหน้ากลุ่มว่า “ขุน หรือ สะมาง” นับถือผี เช่น ผีฟ้า ผีป่า ผีภูเขา ผีขุนน้ำ ผีบ้าน ผีเมือง ผีอารักษ์ ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อไร่ ผีฝ้าประตูหมู่บ้าน แม้ต่อมาเมื่อนับถือศาสนาพุทธแล้วก็ยังคงนับถือผี (ศรีเลา เกษพรหม, 2541: 1-5) ลัวะเชื่อว่าผีมีทั้งดีและเลว การติดต่อกับผีจะติดต่อโดยผ่านการเช่นไหว้ด้วยอาหาร โดยมีผู้ทำพิธีกรรม คือ “ล้า” และ “ขุน” ของที่ใช้เช่นผี ได้แก่ ไก่ หมู วัว ควาย และหมา นอกจากนี้ ลัวะยังมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนเป็นผู้สร้าง “เสาอินทขิล” หรือเสาหลักเมือง และสร้างวัดเจดีย์หลวงในเมืองเชียงใหม่ (<https://sopa2006.wordpress.com> เข้าถึงเมื่อ 18 เม.ย.58) ลัวะมีเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ ปลูกข้าวไร่ไว้กินตลอดปี ปลูกพืชสวนครัวแซมในไร่ข้าว เก็บของป่า ล่าสัตว์ และทำเครื่องมือเหล็ก ปัจจุบันลัวะตั้งชุมชนอยู่บนดอยหรือเชิงดอย ในป่าเบญจพรรณที่มีต้นไม้ขึ้นแซมกับไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พลวง และใช้ใบพลวงหรือใบตองตึงมุงหลังคา (ศรีเลา เกษพรหม, 2541: 1-5) ลัวะสร้างบ้านเรียงรายอยู่ตามแนวสันเขา บ้านยกพื้นสูงหลังคาจะมีไม้กาแลเป็นสลักไขว่กันสองอันเป็นหน้าจั่ว หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือตองตึง รอบๆหมู่บ้านเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก แม้จะตั้งถิ่นฐานบนที่สูงห่างไกลจากชุมชนเมืองแต่ชาวลัวะก็มีความสัมพันธ์กับเมืองมาตั้งแต่อดีต ด้วยการเป็นไพร่ส่วยที่ส่งของป่า เช่น เอื้องแซะ หรือเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็กให้กับเจ้านาย และมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับคนพื้นราบมาโดยตลอด

ลัวะในจ.เชียงใหม่ปัจจุบันกระจายตัวอยู่ตามภูเขา อยู่ที่ดอยสุเทพ ที่อ.แมริม ทางดง สันป่าตอง จอมทอง และฮอด (ศรีเลา เกษพรหม, 2541: 1) บริเวณที่อยู่อาศัยหนาแน่น คือ ที่บ้านป่อหลวง อ.ฮอด และที่บ้านเมืองก๊ะ อ.แมริม เป็นหมู่บ้านลัวะที่เชื่อกันว่าสืบเชื้อสายมาจากขุนหลวงวิรังคะ ที่ในหมู่บ้านมีศาลขุนหลวงวิรังคะและทหาร ชาวบ้านจะเช่นสรวงปีละครั้งและเชื่อว่าดวงวิญญาณของขุนหลวงวิรังคะสถิตอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ ดอยคว่ำหล่อง บ้านเมืองก๊ะ และดอยคำ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พิธีสักการะขุนหลวงวิรังคะ

บ้านลัวะ

ปิ่นล่าสัตว์

ภาชนะ

เครื่องมือเหล็ก

เครื่องมือ เครื่องใช้และอาหาร

ภาพ 1: “ลัวะ” ที่บ้านป่อหลวง อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
ที่มา: จากการสำรวจ

นอกจากนี้ ที่ดอยคำยังเป็นທີ່สถิตดวงวิญญาณของปู่แสะ ย่าแสะ บรรพบุรุษของลัวะ ซึ่งมีการเลี้ยงด้วยควายทุกปีหรือ 3 ปี (<http://www.hilltribe.org> เข้าถึงเมื่อ 18 เม.ย. 58) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเวียงเจ็ดลินได้ตัดความสัมพันธ์กับชาวลัวะไปโดยสิ้นเชิง และมีความหมายในฐานะเวียงร้างที่กลายเป็นพื้นที่เพื่อการพัฒนาใช้ประโยชน์ของส่วนราชการและสถาบันการศึกษา รวมทั้งพื้นที่อนุรักษ์ทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่

3. เวียงเจ็ดลิน: ความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลินแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก เป็นช่วงเวลาในตำนานที่เชื่อว่าลัวะปกครองและสร้างเวียงเจ็ดลิน และช่วงที่สอง เป็นช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานรองรับว่าพญาสามฝั่งแกน ราชวงศ์มังราย เป็นผู้สร้างเวียงเจ็ดลิน จุดแบ่งของช่วงเวลาใช้จารึกพระสุพรรณมหารีวาร เมืองพะเยาที่จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ.1954 สมัยพญาสามฝั่งแกนอ้างอิง เพราะถือเป็นเอกสารชั้นต้นที่มีความน่าเชื่อถือ และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ที่ว่าเวียงเจ็ดลินสร้างขึ้นในสมัยพญาสามฝั่งแกน ในขณะที่เรื่องราวของเวียงเจ็ดลินที่เชื่อว่าสร้างขึ้นก่อนสมัยพญาสามฝั่งแกน มีเพียงตำนานไม่ปรากฏหลักฐานประเภทที่เป็นเอกสารชั้นต้น (โบราณนุรักษ์, 2552: 136 - 139)

ประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลินช่วงแรก

ตำนานสุวรรณคำแดง ตำนานเชียงใหม่ปางเดิม กล่าวถึงชุมชนเมืองขนาดเล็กบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ก่อนสร้างเมืองหริภุญไชยราวพุทธศตวรรษที่ 14 ชุมชนก่อตั้งขึ้นที่แอ่งเชียงดาวเพราะเจ้าสุวรรณคำแดง (สุวรรณคำแดง) อพยพไพร่พลจากทางเหนือติดตาม “ทรายคำ” ที่พระอินทร์ให้วิสุกรรมเทวบุตรจำแลงมาจนถึงตีนดอยอ่างสรงได้พบและอยู่กินกับนางอินเหล่าซึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำดอยอ่างสรง แสดงถึงการพบกันของกลุ่มชนที่มีอารยธรรมสูงกว่ากับชนพื้นเมือง

เจ้าสุวรรณคำแดงสร้างเมืองขึ้น โดยมีฤาษีเป็นผู้กำหนดสถานที่ให้ “หื้อได้ชวนกันสร้างเวียงหื้อดีที่ภูมิมูฐานที่นั่น ก็จักเป็นมหานครเมืองใหญ่อันหนึ่ง...เขาก็ไล่ชื่อว่าเมืองล้านนา...เจ้าท้าวคำแดงราชบุตรก็ร้องหมายยังลัวะผู้ 1 ชื่อว่ามุตหลวง...ยกหื้อเป็น ขุนหลวงมุตหลวง หื้อมันสั่งสอนยังลัวะทั้งหลายให้อยู่ในลัวะจะ ศิล 5 ศิล 8...ที่นั่น ลัวะทั้งหลายก็ถือลัวะจะ และศิล...บ้านเมืองทั้งมวลอยู่สุดติคมนะ ฟ่าดี ผนดี เข้าหนาปลาถูก...เยยะนาปี 1 กินกุ่ม 7 ปี ...ลูกหลาน (เจ้าสุวรรณคำแดง) กินเมืองล้านนาสืบแทนปรู้ก็เช่นท้าว” เมืองล้านนาล่มสลายไปเพราะถูกน้ำท่วมหลาก สมัยพระยาคราวผู้คนกลัวภัยน้ำท่วมพากันหนีขึ้นไปอยู่เชิงเขา “สืบกระดูกกันมาเถิงพระยาคราว เอาปลาฝาเผือกมากินเถิงเมื่อกลางคืน เวียงล้านนานั้นก็ลวดยุบ หล่มลงเป็นมหาสระหนองอันใหญ่... ตั้งแต่นั้นมาคนทั้งหลายก็กลัวน้ำท่วม...พากันยกย้ายไปสู่ชอกห้วยราวเขาข้างตีนดอยและตีนม่อน” ต่อมาภายหลังชุมชนขยายและกลัวภัยข้าศึกจึงรวมตัวกันสร้างเมืองใหม่ ชื่อเมือง “นารัฐะ” พระยามินนราชสืบเชื้อสายพระยาคราวเป็นผู้ครองเมืองอยู่ด้วยความสงบสุขมาหลายชั่วคน ถึงสมัยพระยามุนินทพิชชะตัตสันคตี ลูกตีแม่ไม่ยุติธรรมทำให้ฝนตก 7 วัน 7 คืน เวียงก็ลุ่มเป็นหนองอีก “ลุนนั้นมาเมินมาก...เขาก็พากันหนี ไปอยู่บ้านนอกชอกป่า ที่จิมไกลข้างดอย อยู่ตามชอกห้วยริมดอย เหตุว่าจักอยู่ที่ต่ำที่เพียง เขาก็กลัวน้ำท่วมและกลัวยุบเหมือนก่อนนั้น”

ต่อมาชุมชนขยายจำเป็นต้องสร้างเมืองใหม่ จึงไปขอให้ฤาษีที่ดอยผาลาดซึ่งสถานที่สร้างเวียง ได้แก่ เวียงเจ็ดลิน “พระรสีตน์มีเมตตา...ก็ชี้เวียงเจ็ดลินที่นั่นหื้อเขาแล ลางที่ก็เป็นแฉะอยู่ (ป่าโปร่ง) ลางที่ก็เป็นตงอยู่เขาก็ชวนกันเผี้ยวแล้วก็ ชวนกันแบ่งรังแบ่งเวียงอยู่ที่สะพานวันออกตื่น เขาอุสุภพพา...เจ้ารสีทไธชื่อว่า เวียงเขมรบุรีและเจ้าตนเสวยเมืองนั้น ชื่อว่า พระยาสะเกตเป็นค้ำหนภายพระกุลลัวะมีพระยาวิวอเป็นประธาน เขาก็พากันสร้างแปงก็แล้วทั่วบัวรวมแล้ว เขาก็พากันอยู่เป็นที่สุดคิมนะ...อยู่สืบกันมาเมื่อนานได้ 15 เซ่นท้าว” จนถึงสมัยพระยาแมนตาทอก เกิดศึกกับ “ผีขอกฟ้าตายีน” ที่ทำให้ผู้คนล้มตายจำนวนมากและเวียงร้างไป “พระยาแมนตาทอกก็ไล่ขับผีไปและไปถูกปืนพิษผีตายีนก็ลวดตายเสียที่นั่นแล เสนาอามาตย์ทั้งหลาย ก็เอาสรีระปราบพระยาขึ้นไล่ช่วงถอยคืนมา ผีก็ลวดติดตามตวยรบเข้ามาตราบต่อเท้าถึงเวียงเขมรบุรี... ผีขอกฟ้าตายีนก็ ลวดพากันมาแควเวียงคุมเวียงเขมรบุรี คือว่าเวียงเจ็ดลินนี้แล...ผีก็มากุมเวียงนานได้ 3 ปี แลคนทั้งหลายก็อยากน้ำ กันเข้ามาจนกเวียงก็ลวดแตก ผีทั้งหลายก็เข้าไปเซาะหากินคนทั้งหลาย อันเป็นลูกน้องพระยาแมนตาทอกนั้น” (สมหมาย เปรมจิตต์และคณะปริวรรต, 2537: 3-12) ชาวเวียงเจ็ดลินแก้ปัญหาเหตุร้ายของเมืองด้วยการรักษาสังขและรักษาศีลให้เคร่งครัดขึ้นตามคำแนะนำของฤาษี โดยเฉพาะลัวะ 9 ตระกูลที่ทำหน้าที่เฝ้าบ่อเงิน บ่อคำ บ่อแก้วที่พระอินทร์ให้เป็นการตอบแทนที่รักษาศีล น่าจะหมายถึง ลัวะที่มีฐานะมั่งคั่งขึ้นจากการติดต่อซื้อขายของปากบัฐทวารวดีบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำภาคกลางของประเทศไทย ต่อมาชุมชนขยายจึงสร้างเวียงสวนดอกไม้หลวงและเวียงนพบุรี ที่บริเวณเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันเพื่อใกล้แม่น้ำปิงซึ่งเป็นเส้นทางติดต่อค้าขาย มีความมั่งคั่งถึงขั้นกล้วบ้านเมืองอื่นจะมาแย่งชิง “บ่อเงิน บ่อคำ บ่อแก้ว” จึงทำพิธีบูชาเสาอินทขิลและเลี้ยงกุมภภัณฑ์ 2 ตนที่แบกเสาอินทขิลลงมาให้เพื่อความศิริมงคลแก่บ้านเมือง (สมหมาย เปรมจิตต์และคณะปริวรรต, 2537: 14-16) หรือเพื่อความสามัคคีของชุมชนที่มีจุดรวมความเชื่อร่วมกัน

ประมาณพ.ศ. 1310-1311 ฤาษีवासเทพสร้างเมืองหริภุญไชยแล้วทูลเชิญพระนางจามเทวีจากเมืองละโว้ มาครองเมือง ขุนหลวงวิลังคะ ผู้นำลัวะเชิงดอยสุเทพไม่พอใจที่ลูกชนต่างถิ่นที่มีอารยธรรมสูงกว่าแทรกแซง จึงยกทัพมาทำสงครามแต่พ่ายแพ้ ลัวะส่วนหนึ่งหนีกระจัดกระจายไปอยู่ตามป่าเขา บางส่วนยอมอยู่ใต้อำนาจหริภุญไชยและถูกจัดให้อยู่ในเมืองหริภุญไชย อีกส่วนหนึ่งพระนางจามเทวีแต่งตั้งลัวะให้ปกครองตนเอง แต่ต้องส่งส่วยเป็นประจำ สันนิษฐานว่าชุมชนลัวะคงรวมตัวกันอยู่ที่เชิงดอยสุเทพสืบมา (สรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2529: 12) ประมาณพ.ศ. 1835 เมืองหริภุญไชยถูกพญามังรายยึดครอง ทรงประทับอยู่ระยะหนึ่งแล้วมอบให้อ้ายฟ้าปกครองต่อ พระองค์ทรงย้ายมาสร้างเวียงกุมกามแต่มีปัญหาน้ำท่วมหลากเสมอ จึงเสด็จออกหาทำเลที่ตั้งเมืองใหม่หลายแห่งจนกระทั่งพบ “ป่าลอมคา” ที่มีลักษณะพิเศษเชิงดอยสุเทพประกอบด้วย ชัยมงคลที่ดี 7 ประการ ทั้งนิมิตความเชื่อที่เป็นมงคลและปัจจัยทางด้านผังเมือง จึงสร้างเมืองใหม่ชื่อ “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” ในปี พ.ศ. 1839 สันนิษฐานว่าขณะนั้นเวียงเจ็ดลินยังคงอยู่และเป็นพันธมิตรกับพญามังราย เพราะตำนานพื้นเมืองหลายฉบับกล่าวถึงขุนลัวะ และลัวะเชิงดอยสุเทพในลักษณะที่พญามังรายให้การยกย่องในฐานะ

ผู้รู้ที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มาก่อน “เหล่าคาสวนขวัญแห่งนี้เป็นที่อยู่ของท้าวพระยามาก่อน” (ประชาภิกรจักร์, 2507: 290) “บ้านเมืองอันนี้ปฐมเมื่อก่อนแรกตั้งหัวที่ ก็หากพระยาลัวะลูกแต่ดอยอุสุப்புพดาลงมาสร้างแล เราควรแต่งบรรณาการหื้อศรีกอนไชย...ไปถามข่าวแก่พระยาลัวะ แล้วถามดูจาริตฮิดฮอยแต่ต้น...พระยาลัวะก็หื้อศรีขุนจุกเอาหลายเจี้ยลัวะ(หนังสือ)...มาอ่านหื้อฟัง...หื้อได้บูชาเสาทินอินทขิลและกุมภณท์ ...และเทพยดาเซนเมือง” (สมหมาย เปรมจิตต์และคณะ ปวีรบรรต, 2537: 29) เมืองเชียงใหม่สร้างขึ้นในบริเวณที่ใกล้มากและมีความเจริญกว่า ชาวเวียงเจ็ดลินคงจะอพยพมาอยู่ในเมืองเชียงใหม่แล้วปล่อยให้เวียงร้างไป

ประวัติศาสตร์เวียงเจ็ดลินช่วงที่สอง

สมัยพญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. 1945 -1984) มีการสถาปนาเวียงเจ็ดลินขึ้นเป็นที่พักผ่อนและมีเหตุการณ์ที่พระยาไสยลือไทยจากสุโขทัยยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่เพื่อช่วยเหลือท้าวยี่กุมกามผู้พี่ของพญาสามฝั่งแกนได้ครองราชสมบัติแทน แต่ไม่สำเร็จและถอยทัพกลับไป “ครั้นอยู่มาได้เจ็ดวันพระยาไสยลือไทยก็ถอยทัพไปตั้งอยู่ดอยเจ็ดลิน แล้วก็เลิกทัพกลับไป...เจ้าสามฝั่งแกน พระเจ้านครพิงค์เชียงใหม่ เอานิมิตที่พระยาไสยลือไทยไปตั้งอยู่เชิงดอยเจ็ดลินแล้วขึ้นไปสร้างน้ำ ดอยผาลาดหลวง มีใจครั้นคร้ามชาวเชียงใหม่เลิกทัพกลับไปโดยปกตินั้น จึงให้สถาปนาที่ดอยเจ็ดลินนั้นเป็นเวียง” (ประชาภิกรจักร์, 2507: 314-315)

ตำนานสิบห้าราชวงศ์ กล่าวถึงคุณภาพน้ำเวียงเจ็ดลินโดยพระยาไสยลือไทยว่า “กูได้กินน้ำ 7 ริน ยินล้าแกใจนัก น้ำที่ใดจักเป็นดั่งน้ำ 7 ริน” (สมหมาย เปรมจิตต์, 2540: 63) และมีเหตุการณ์ที่ท้าวลกหรือพญาติโลกราช สมคบกับขุนสามเด็ยก้อยบังคับให้พระราชบิดาสละราชสมบัติ “ขณะนั้นเจ้าสามฝั่งแกนพระเจ้านครเชียงใหม่ไปประทับสำราญอยู่ ณ เวียงเจ็ดลิน เจ้าท้าวลกกับขุนเด็กล้อมล้อมเตรียมการทั้งปวงพร้อมแล้ว เวลาเที่ยงคืนก็แต่งคนลอบไปจุดไฟเผาเวียงเจ็ดลินไหม้ขึ้น เจ้าพระยาสามฝั่งแกนก็ทรงม้าที่นั่นแล่นเข้าเมืองเชียงใหม่ เจ้าท้าวลกก็ให้กุมเอาตัว...ผู้บิดาไว้บังคับให้เวนราชสมบัติให้แก่ตน” (ประชาภิกรจักร์, 2507: 321) ตั้งแต่นั้นมาเวียงเจ็ดลินคงถูกใช้เป็นเวียงที่ประทับพักผ่อนเล่นน้ำตก ล่าสัตว์ ในยามศึกสงครามทำหน้าที่เป็นเวียงบริวารช่วยรบ รักษาพื้นที่เชิงเขาด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพราะอยู่ใกล้ป่าที่เป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ มีน้ำใช้เพียงพอ ตั้งทัพได้นานไม่มีปัญหาน้ำหลากท่วม อยู่บนเชิงเขามองเห็นข้าศึกได้กว้างและไกล

สมัยพระนางจिरประภา (พ.ศ. 2088-2089) เป็นช่วงที่เมืองเชียงใหม่ประสบปัญหาด้านการปกครอง พระเจ้าไชยราชา (พ.ศ. 2077-2089) แห่งกรุงศรีอยุธยายกทัพมาล้อมเมือง พระนางจिरประภายอมส่งเครื่องราชบรรณาการ อยุธยาจึงยกทัพกลับไป “สมเด็จพระบรมไตรจักร เจ้ากรุงพระนครศรีอยุธยา...พยุหโยธาทัพหลวงขึ้นมาถึงเมืองนครเชียงใหม่ ... เจ้ามหาจिरประภาเทวี ให้แต่งขุนผู้ฉลาดคุมเครื่องราชบรรณาการไปถวายต้อนรับโดยทางพระราชไมตรี ...ถึงวันแรมเจ็ดค่ำ เดือนสิบเสด็จไปสร่งน้ำยังเวียงเจ็ดลิน ประทับแรมที่นั่น...ครั้นถึงวันอาทิตย์ เดือนสิบ แรมสิบสองค่ำ เวลาใกล้รุ่งเสด็จลลาทัพหลวงจากเมืองนครเชียงใหม่ ” (ประชาภิกรจักร์, 2507: 382)

พ.ศ. 2101 - 2317 เมืองเชียงใหม่และอาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า พ.ศ. 2325 พญาท้าวละแห่งราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนกู่เอกราชแล้วใช้เวลาถึง 14 ปี ในการรวบรวมไพร่พล ฟืนฟู บูรณะเมืองเชียงใหม่ที่ถูกปล่อยทิ้งให้ร้างไปประมาณ 20 ปี (พ.ศ. 2319-2339) ได้สำเร็จ (สร้อยดี อ่องสกุล, 2529: 53) มีการกล่าวถึงเวียงเจ็ดลินอีกครั้ง ในสมัยพระยาพุทธวงศ์ (พ.ศ. 2369-2389) แสดงว่าเวียงเจ็ดลินได้รับการฟื้นฟูบูรณะด้วยเช่นกัน “ได้เสด็จออกไปย้ายเคราะห์อยู่ที่ห้วยแก้วเวียงเจ็ดลิน” (อุดม รุ่งเรืองศรีและคณะ ปรีวรรต, 2538: 168)

พ.ศ. 2459-2468 มีการใช้พื้นที่เวียงเจ็ดลิน (ร้าง) เป็นที่ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงแบบ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษ ทรงโปรดเกล้าให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดชฯ เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้ง พระองค์และพระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงอุปถัมภ์ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ต้องเลิกไปเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเนื่องจากขาดผู้อุปถัมภ์ (บุญเสริม สาทรรักษ์, 2522: 138)

พ.ศ. 2477 - 2478 มีการสร้าง “ถนนศรีวิชัย” ให้รถยนต์วิ่งขึ้นดอยสุเทพโดยการนำของ ครูบาศรีวิชัย ระยะทาง 12 กิโลเมตร ทำพิธีกรุยทางเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 เวลา 10.00 น. โดยเจ้าแก้วนวรรฐ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้ายเป็นผู้ลงจอบแรก ใช้เวลาสร้าง 5 เดือน 22 วัน ทำพิธีเปิดวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2478 (บุญเสริม สาทรรักษ์และสังคีต จันทนโพธิ์, 2524: 40) จุดเริ่มต้นของถนนศรีวิชัยทับซ้อนอยู่บนแนวคูน้ำ คันดินของเวียงเจ็ดลินด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

โรงเรียนมหาดเล็กหลวง

ครูบาศรีวิชัยผู้นำศรัทธาส่งสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ โดยมีเจ้าแก้วนวรรฐ์
ทำพิธี “ลงจอบแรก”

โรงเรียนมหาดเล็กหลวง

วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพในระยะแรก ยังปรากฏแนวคันดินของเวียงเจ็ดลิน

ภาพ 2: การใช้ประโยชน์พื้นที่เวียงเจ็ดลิน (ร้าง)

ที่มา: บุญเสริม สาทรรักษ์และสังคีต จันทนโพธิ์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

4. เวียงเจ็ดลิน: ความสำคัญเชิงโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบในเวียงเจ็ดลิน เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่จะช่วยสืบค้นความเป็นมาของเวียงเจ็ดลิน มีการกล่าวถึงโบราณวัตถุที่พบบริเวณวัดหมูปูว่า “มีผู้ขุดพบพระพุทธรูปต่างๆ เป็นจำนวนมากและพระพุทธรูปเหล่านั้นได้กลายเป็นสินค้าจำหน่ายไปในตลาดมืด นอกจากนี้ยังมีสระน้ำก่อด้วยศิลาแลงอย่างแข็งแรง ซึ่งยังปรากฏอยู่ในบริเวณปศุสัตว์เลี้ยงโคนมของเยอรมัน” (สงวน โชติสุจริตน์, 2514: 107-109) การขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน โดยกรมศิลปากร ทำการขุดค้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2541 ขุดค้น 4 หลุม พื้นที่ 24 ตารางเมตร บริเวณทิศใต้ของเวียงเจ็ดลิน (พื้นที่สวนรุกขชาติ) พบโบราณวัตถุพวกเศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน (Earthenware) และเนื้อแกร่ง (Stoneware) ทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบ พบในชั้นดินที่ 2 ความลึก 40-100 เซนติเมตรจากพื้นผิวดิน เศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง พบว่ามาจากแหล่งเตา ได้แก่ เตาสันกำแพง และ เตาพื้นบ้าน เบี้ยดินเผา ตะคัน และพบภาชนะดินเผาแบบหริภุญไชยเป็นภาชนะทรงคนโท (น้ำตัน) ปะปนอยู่ด้วย การขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2551-2552 ตามรายงานการขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลินฯ ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด โบราณอนุรักษ์ เสนอต่อ สำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร ทำการขุดค้น 5 หลุมขุดค้น โบราณวัตถุที่ขุดค้นในเวียงเจ็ดลิน พบหลักฐานเครื่องมือ เครื่องใช้ของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ และพบภาชนะดินเผาที่เป็นโบราณวัตถุประเภทเด่น (diagnostic artifact) แบบหริภุญไชยที่ร่วมสมัยกับล้านนา เมื่อพุทธศตวรรษที่ 20 และโบราณวัตถุร่วมสมัยปัจจุบัน (โบราณอนุรักษ์, 2552: 29 - 30)

การขุดค้นทางโบราณคดี หลุมขุดค้นที่ 1 และ 1/1 หลุมที่ 1 บริเวณใกล้ตาน้ำศูนย์กลางเวียงเจ็ดลิน ขุดลึกลงไป 30 ซม. พบน้ำใต้ดิน ขุดต่อไปที่ระดับ 45 ซม. ก็หยุดเพราะมีน้ำมากเกินไป ต้องขยับออกไปขุดค้นที่หลุม 1/1 แทน โดยใช้เครื่องช่วยสูบน้ำออก พบโบราณวัตถุสมัยล้านนาและร่วมสมัยปัจจุบัน เช่น ตะคันดินเผา สากหิน หลุมขุดค้นที่ 2 ด้านทิศตะวันตกของเวียงเจ็ดลิน พบเศษภาชนะเนื้อดินและเนื้อแกร่งหลายชิ้น เช่น เศษภาชนะจากเตาสันกำแพง แม้พื้นที่จะมีความลาดเอียง แต่ก็คงมีการอยู่อาศัยร่วมสมัยปัจจุบันและสมัยล้านนา หลุมขุดค้นที่ 3 ด้านทิศเหนือของเวียงเจ็ดลิน บนเนินขนาดเล็กริมร่องน้ำใกล้ต้นมะม่วงป่า พบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น เครื่องมือแกนหิน โบราณวัตถุสมัยล้านนาและร่วมสมัยปัจจุบัน โบราณวัตถุสมัยล้านนา พบในชั้นดินตอนบนของหลุม ได้แก่ เศษภาชนะเนื้อดินและเนื้อแกร่ง ซึ่งตัดขาดแยกจากชั้นดินสมัยก่อนประวัติศาสตร์ หลุมขุดค้นที่ 4 ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเวียงเจ็ดลิน บริเวณสวนรุกขชาติ พบโบราณวัตถุมากกว่าหลุมขุดค้นที่ 1-3 แสดงว่าเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ทำกิจกรรมมาก ประเภทโบราณวัตถุหลากหลายและเป็นชิ้นส่วน หลุมขุดค้นที่ 4/1 บนไหล่กำแพงเมือง พบหลักฐานร่วมสมัยปัจจุบัน ร่วมสมัยล้านนาเป็นเศษภาชนะที่มีสภาพเกือบสมบูรณ์ เช่น เศษภาชนะเตาเวียงกาหลง เตาสันกำแพง และเศษภาชนะดินเผาหริภุญไชย หลุมขุดค้นที่ 5 ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเวียงเจ็ดลิน ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พบกระเบื้องดินขอสมัยล้านนาจำนวนมาก พบวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เศษภาชนะดินเผาเนื้อดิน เนื้อแกร่ง ตะคันดินเผา แท่นหินบดยา และเบี้ยดินเผา แสดงว่าเป็นพื้นที่ที่มีการอยู่อาศัยของคนในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนา และมีอาคารที่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินขออยู่ในบริเวณใกล้เคียง (โบราณอนุรักษ์, 2552: 88-135) จากหลักฐานทางโบราณคดี พบทำให้แนวความคิดทางประวัติศาสตร์ที่ว่า เวียงเจ็ดลินน่าจะสร้างขึ้นในสมัยพญาสามฝั่งแกนมีน้ำหนักรมากกว่าเวียงเจ็ดลินที่สร้างขึ้นในช่วงสมัยตำนาน เพราะปัจจุบันยังไม่พบโบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานยืนยัน

ตำแหน่งที่ทำการขุดค้น

หลุมขุดค้นที่ 5

ภาพ 3: การขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ. 2551-2552
ที่มา: จากการสำรวจ

ตะคันดินเผา	ซากหิน	ไหล่ภาชนะเตาสันกำแพง	ภาชนะราชวงศ์หวนตอนปลาย
โบราณวัตถุจากหลุมขุดค้นที่ 1 และ 1/1		โบราณวัตถุจากหลุมขุดค้นที่ 2	
เครื่องมือแกนหิน	เครื่องมือแกนหิน	แท่นหินบดยา	กระเบื้องดินขอ
โบราณวัตถุจากหลุมขุดค้นที่ 3		โบราณวัตถุจากหลุมขุดค้นที่ 5	
เศษภาชนะจากเตาเวียงกาหลง	เศษภาชนะเตาสันกำแพง	ดินสอกระดานชนวน	เศษภาชนะดินเผาทริภุญไชย
โบราณวัตถุจากหลุมขุดค้นที่ 4, 4/1			

ภาพ 4: โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2551-2552
ที่มา: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โบราณบุรีรักษ์

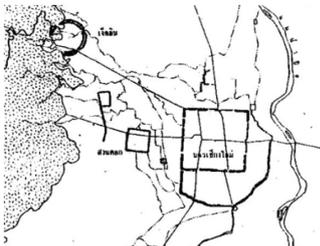
5. เวียงเจ็ดลิน: ความสำคัญเชิงผังเมือง

พัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงนั้น มีหลักฐานโบราณคดีมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่เริ่มคลี่คลายจากสังคมไล่ล่าสัตว์และเก็บหาพืชเป็นอาหาร (Hunting and Gathering Society) เข้าสู่สังคมเกษตรกรรม (Agricultural Society) ระดับหมู่บ้าน พบขวานหินขัดอายุประมาณ 3,000-1,000 ปีก่อนคริสตกาล ทั่วไปในภาคเหนือ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและพบว่ามี การปลูกข้าวแล้ว ประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล-ค.ศ. 100 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำแต่ยังคงใช้ถ้ำเป็นที่ฝังศพ มีการติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของหายากกับคนต่างถิ่นที่มีอารยธรรมสูงกว่า เช่น ที่เพิงผาข้าง วนอุทยานออบหลวง อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ ที่บ้านวังโฮ อ.เมือง จ.ลำพูน ที่บ้านยางทองใต้ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2533: 84-122) ที่บ้านสันป่าคำ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ที่วัดประตูลี้ อ.เมือง จ.ลำพูน แล้วจึงพัฒนาความเจริญสู่การเป็นเมือง โดยสร้างเมืองหริภุญไชยขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.1200 เป็นเมืองที่รับอารยธรรมจากเมืองละโว้ (ลพบุรี)

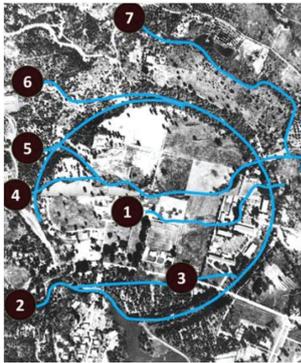
ส่วนเมืองเชียงใหม่ที่สร้างขึ้นในปีพ.ศ. 1839 โดยพญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งล้านนา นั้นได้รับอิทธิพลในการเลือกทำเลที่ตั้งและการวางผังเมืองรูปทรงสี่เหลี่ยมจากเมืองสุโขทัยผ่านพ่อขุนรามคำแหง ความเป็นเมืองเชียงใหม่ไม่ได้มีเฉพาะเมืองชั้นในรูปทรงสี่เหลี่ยมและเมืองชั้นนอกที่ใช้ลำน้ำแม่ข่าและลำคูไหลเป็นคูน้ำเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยพื้นที่เกษตรกรรมและหมู่บ้านขนาดเล็กโดยรอบ ชุมชนด้านทิศเหนือของเมือง ย่านการค้าด้านหน้าเมืองทางทิศตะวันออกถึงแม่น้ำปิง (ย่านท่าแพ) และข้ามฝั่งแม่น้ำปิงมาจนถึงสถานีรถไฟในสมัยหลัง (ย่านสันป่าข่อย) พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดสวนดอก ศูนย์กลางพุทธศาสนาในระยะแรกของเมืองเชียงใหม่ที่รับมาจากเมืองสุโขทัย รวมทั้งกลุ่มวัดป่าในเขตอรัญวาสีของเมือง และกลุ่มเวียงบริวาร ได้แก่ เวียงกุมกาม เวียงบัว เวียงสวนดอก และเวียงเจ็ดลิน

เวียงเจ็ดลินที่ปรากฏร่องรอยของคันดิน คูน้ำมาจนถึงปัจจุบันน่าจะสร้างขึ้นในสมัยพญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. 1945-1984) ลักษณะพิเศษทางผังเมืองของเวียงเจ็ดลิน คือ การมีรูปทรงกลมแบบเรขาคณิต โดยกำหนดจุดศูนย์กลางเวียงที่ตาน้ำ เมื่อวัดระยะเวียงเจ็ดลินจากภาพถ่ายทางอากาศพบว่า มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 900 เมตร พื้นที่ประมาณ 398 ไร่ หรือ 0.64 ตารางกิโลเมตร ขุดคูน้ำล้อมรอบเวียงเป็นวงกลม คันดินด้านในสูงกว่าด้านนอก พื้นที่ที่มีความลาดเทจากดอยสุเทพด้านทิศตะวันตกสู่ด้านทิศตะวันออก อิงป่าที่เป็นแหล่งอาหาร อิงน้ำที่น้ำจะมี 7 ลินตามชื่อเรียก จากการศึกษารูปถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2510 จากการสัมภาษณ์และสำรวจพบแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงเวียง 7 สาย ดังนี้ 1) ตาน้ำผุดกลางเวียงเจ็ดลิน เป็นลักษณะพิเศษตามธรรมชาติที่คนโบราณถือเป็นมงคล จึงกำหนดตำแหน่งให้เป็นศูนย์กลางเวียง 2) ห้วยแก้ว ส่งน้ำเข้าสู่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ และหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมด้านทิศใต้ 3) สาขาของน้ำห้วยแก้วไหลผ่านสวนรุกขชาติข้ามถนนห้วยแก้ว ผ่านด้านหน้ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาลงสู่คูน้ำด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ (จำหลေး สมจิตต์ และองอาจ รัชเวทย์, สัมภาษณ์ 2541) 4) ลำธารที่ไหลผ่านวัดศรีโสดา ส่งน้ำเข้าสู่ด้านทิศตะวันตกรวมกับลำธารสายที่ 5) เป็นลำธารขนาดใหญ่ไหลผ่านเวียงเจ็ดลินทางตอนเหนือ โดยมี

ทำนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลำธารส่งน้ำเข้าสู่คูน้ำด้านทิศเหนือ (จำหละ สมจิตต์, สัมภาษณ์ 2541) 6) ลำธารสาขาส่งน้ำเข้าสู่คูน้ำด้านทิศเหนือ 7) ห้วยชางเคียน ส่งน้ำเข้าสู่คูน้ำด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่ตำแหน่งใกล้เคียงกับทำนอยู่สายที่ 4, 5 และหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมของเมืองด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก

เวียงเจ็ดลินกับเมืองเชียงใหม่

“7 ลิน” สายน้ำที่หล่อเลี้ยงเวียง

ภาพถ่ายทางอากาศเวียงเจ็ดลิน พ.ศ. 2548

คันดิน

คูน้ำ

ตาน้ำศูนย์กลางเวียง

ภาพ 5: ผังเวียงเจ็ดลินและองค์ประกอบที่สำคัญ

ที่มา: ทิวา ศุภจรรยา, นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์, www.maps.google.co.th , และจากการสำรวจ

โครงสร้างเวียง ได้แก่ คูน้ำ คันดิน ที่ขุดด้วยแรงงานมนุษย์เพื่อป้องกันเวียงยามมีสงคราม การขุดใช้วิธีพุดดินออกทั้ง 2 ด้าน คันดินชั้นในสูงกว่าคันดินชั้นนอกเพื่อความปลอดภัย ประโยชน์ของ คันดินชั้นนอกเพื่อกันน้ำในคูเมืองล้นท่วมพื้นที่เกษตรกรรมด้านล่างของเมืองเวียงใหม่ รักษาาระดับน้ำ ในคูด้วยฝายน้ำล้น (เขื่อนขนาดเล็ก) เป็นระยะตามความลาดเทของพื้นที่ เมื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของผังเวียงเจ็ดลิน กับผังเมือง¹ อื่นๆในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า เมืองส่วนใหญ่มีรูปแบบใน 2 ลักษณะ รูปแบบที่ 1 คือ ผังเมืองที่มีรูปทรงอิสระ (Free Form) เช่น เมืองหริภุญไชย เมืองลำปาง เมืองแพร่ ซึ่งเป็นเมืองที่ร่วมสมัยกันและมีผังเมืองมีรูปทรงคล้าย “หอยสังข์” เมืองน่าน มีผังเมืองรูปทรงอิสระ เมืองพะเยาที่มีผังเมืองเป็นรูปทรงคล้ายผล “น้ำเต้า” รูปแบบที่ 2 คือ ผังเมืองที่มีรูปทรงแบบเรขาคณิต (Geometric Form) เช่น เมืองสุโขทัย ที่รับอารยธรรม จากขอมในการสร้างเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (Square/rectangular) และส่งผ่านภูมิปัญญาในการเลือกทำเลที่ตั้งและการวางผังให้เมืองเวียงใหม่

เมื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบผังเวียงเจ็ดลิน กับผังเวียงโบราณอื่นๆ รอบเมืองเวียงใหม่ เช่น เวียงท่ากาน เวียงพร้าว และเวียงสวนดอกที่เป็นเวียงศาสนาในเมืองเวียงใหม่แล้ว พบว่า ไม่มีผังเวียงใดที่มีลักษณะสัณฐานกลมแบบเวียงเจ็ดลิน จึงทำให้เวียงเจ็ดลินมีคุณค่าทางผังเมืองด้วยลักษณะเฉพาะที่พิเศษกว่าเมืองหรือเวียงโบราณทั่วไป และพบว่าเวียงเจ็ดลินน่าจะเป็นเวียงที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการประทับพักผ่อน เล่นน้ำตก เข้าป่าล่าสัตว์ ของชนชั้นสูงของเมืองเวียงใหม่ รวมทั้งเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เวียงเจ็ดลินจึงมิใช่เป็นเมืองที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่เป็นหนึ่งในกลุ่มเวียงบริวารของเมืองเวียงใหม่ เวียงเจ็ดลินไม่น่าจะเป็นเมืองที่มีการอยู่อาศัยที่ประกอบไปด้วยวัง วัด ตลาด บ้าน แต่เป็นเวียงบริวารที่เป็นองค์ประกอบทางผังเมืองของเมืองเวียงใหม่ จากแนวคิดนี้เชื่อมโยงให้เห็นภาพเมืองเวียงใหม่โดยรวมว่า อยู่อาศัยจริงในเขตเมืองชั้นในและชั้นนอก มีกลุ่มเวียงบริวารที่ทำหน้าที่เฉพาะร่วมด้วย ได้แก่ เวียงกุ่มกาม เพื่อการอยู่อาศัยแต่มีปัญหาน้ำท่วม เวียงสวนดอกเพื่อการศาสนา เวียงบัวเพื่อการพักผ่อนใกล้หนองบัว หรือหนองน้ำขนาดใหญ่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง และเวียงเจ็ดลินเพื่อการพักผ่อนตากอากาศเชิงดอยสุเทพ

จากการศึกษาพบว่า สถานภาพของเวียงเจ็ดลินในปัจจุบันมีข้อจำกัดในการอนุรักษ์และพัฒนา คือ ขาดองค์ความรู้เชิงคุณค่าด้านต่างๆของเวียงเจ็ดลิน ไม่ปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ไม่สามารถมองเห็นภาพรวมของรูปทรงผังเมืองที่เป็นลักษณะพิเศษได้จากทัศนียภาพ ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ที่ดินของมูลนิธิวัดพระธาตุดอยสุเทพ เพื่อการฟื้นฟูวัดร้างให้มีพระสงฆ์จำพรรษา ในนามของวัดหมูปุ่นและส่วนราชการหลายหน่วยงาน ซึ่งมีแนวความคิดที่จะร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาเวียงเจ็ดลิน ในนามของ “สภาภาพเวียงเจ็ดลิน” ที่เกิดจากการรวมตัวของส่วนราชการที่ใช้พื้นที่เวียงเจ็ดลิน เช่น ส่วนจัดการต้นน้ำฯ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ศูนย์ราชการกรมปศุสัตว์ จังหวัดเวียงใหม่ สวนสัตว์เชียงใหม่ สถานีตำรวจภูธรพิงค์ราชนิเวศน์ ศูนย์ศิลปาชีพฯ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ฯลฯ และส่วนราชการที่อยู่ใกล้เคียง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ด้วยการประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับเวียงเจ็ดลิน การฟื้นฟูบูรณะวัดหมูปุ่นของมูลนิธิวัดพระธาตุดอยสุเทพ การปรับภูมิทัศน์คูน้ำเวียงเจ็ดลินของส่วนการจัดการต้นน้ำฯ การรื้อถอนอาคารและปรับภูมิทัศน์

คันดิน คูน้ำเวียงเจ็ดลินในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา รวมทั้งร่วมกันเสนอโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์เวียงเจ็ดลินอย่างบูรณาการและยั่งยืน ต่อการประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการนอกสถานที่ จ.เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2555 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนงานโครงการตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอว่า “เห็นควรให้การสนับสนุนโดยเห็นชอบในหลักการและให้จัดส่งกระทรวงวัฒนธรรมเพื่อพิจารณาความพร้อมและจัดลำดับความสำคัญในการบรรจุไว้ในแผนงบประมาณ ปี 2556” แต่เมื่อนำเสนอกระทรวงวัฒนธรรมแล้วไม่ได้รับการพิจารณาเห็นชอบให้ดำเนินการ การอนุรักษ์เวียงเจ็ดลิน จึงดำเนินไปอย่างไม่เห็นผลที่เป็นรูปธรรมมากนัก ในขณะที่ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพัฒนาของแต่ละหน่วยงานก็เพิ่มมากขึ้น

เมืองสุโขทัย (ลำพูน)

เมืองแพร่

เมืองน่าน

เมืองพะเยา

เมืองกาญจนาภิเษก

เมืองเชียงใหม่

ภาพ 6: ผังเมืองโบราณในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย

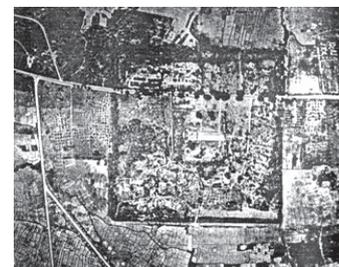
ที่มา: <http://www.flashearth.com>, <http://www.sujitwongthes.com/suvarnabhumi>, ศรีศักร วัลลิโภดม

เวียงท่ากาน

เวียงพร้าว

เวียงสวนดอก

ภาพ 7: ผังเวียงโบราณในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: <http://www.flashearth.com>, <https://th.wikipedia.org/wiki/เวียงสวนดอก>

การใช้ประโยชน์ที่ดินของส่วนราชการในพื้นที่เวียงเจ็ดลิน

“ยืนยันตัวตนในเวียงเจ็ดลิน”

ขี่จักรยานชมเวียงเจ็ดลิน

ระดมความคิดเห็นเรื่องวัดหมูปูน

ให้ความรู้กับนักศึกษา

ปรับภูมิทัศน์คันดิน คูน้ำ

ปรับภูมิทัศน์คูน้ำ

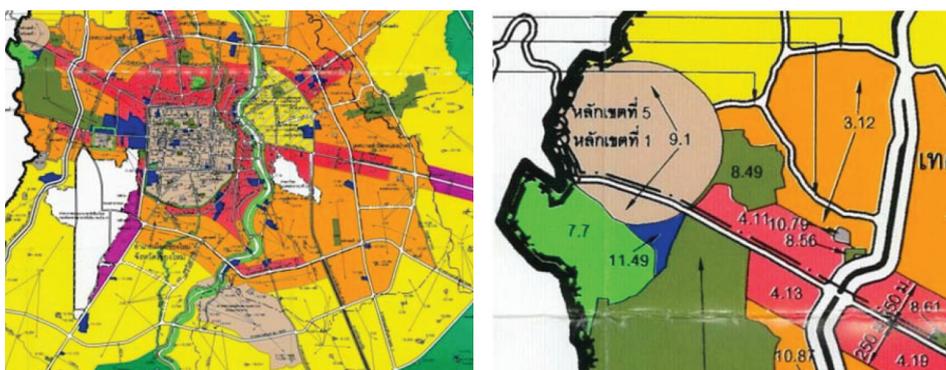

เสนอโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์

ภาพ 8: กิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเวียงเจ็ดลิน
ที่มา: จากการสำรวจ

ต่อมาเวียงเจ็ดลินได้รับการประกาศให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ตามกฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 ตามความในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 43 ก วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ซึ่งมีระยะเวลาในการใช้บังคับ 5 ปี กำหนดเป็นที่ดิน หมายเลข 9 สีน้าตาลอ่อน เป็น ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ร่วมกับพื้นที่เวียงเก่าที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ 5 แห่ง ได้แก่ หมายเลข 9.1 เวียงเจ็ดลิน 9.2 สี่เหลี่ยมคูเมือง 9.3 กำแพงเมืองชั้นนอก 9.4 เวียงสวนดอก 9.5 เขตโบราณสถานเวียงกุมกาม (ฉบับเดิมที่ดินประเภทอนุรักษ์ฯ มีเฉพาะสี่เหลี่ยมคูเมืองและเวียงกุมกาม) ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (เฉพาะที่ดินซึ่งเป็นของรัฐ) กำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและสาธารณสุขการหรือสาธารณสุขประโยชน์เท่านั้น (ที่ดินประเภทอนุรักษ์ฯ ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของ มีข้อกำหนดมากกว่าที่ดินซึ่งเป็นของรัฐ ดูเพิ่มเติมได้จากกฎกระทรวง) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้ ให้เป็นไปดังต่อไปนี้ 1) อาคารมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร แต่ไม่หมายความรวมถึงโครงสร้างสำหรับการส่งกระแสไฟฟ้ารับส่งสัญญาณวิทยุ สัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณสื่อสารทุกชนิด การวัดความสูงของอาคารให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงพื้นดาดฟ้า สำหรับอาคารทรงจั่ว

หรือป็นเหตุให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด 2) ให้มีพื้นที่ปลูกต้นไม้โดยรอบอาคารรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละสามสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต 3) ในอาคารให้มีลักษณะของหลังคาที่มีรูปทรงตามแบบสถาปัตยกรรมพื้นเมืองล้านนา ทั้งนี้ ไม่มีผลใช้บังคับกับอาคารที่มีอยู่เดิม

ที่ดินอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์
ศิลปวัฒนธรรมไทย

หมายเลข 9.1 เวียงเจ็ดลิน

ภาพ 9: ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
ที่มา: กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2556

6. สรุปและเสนอแนะ

เวียงเจ็ดลินในมิติทางผังเมือง พบว่า ตามที่ตำนานพื้นเมืองกล่าวว่าเวียงเจ็ดลินเป็นเวียงของชาวลัวะนั้น น่าจะเป็นเพียงการใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์ในการตั้งถิ่นฐานแบบสังคมเผ่ามากกว่าการสร้างเวียงทรงกลม ส่วนร่องรอยของเวียงเจ็ดลินในปัจจุบันน่าจะสร้างขึ้นในสมัยล้านนาที่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยพญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. 1945-1984) เป็นต้นมา เวียงเจ็ดลิน เป็นเวียงในกลุ่มเวียงบริวารของเมืองเชียงใหม่ (ร่วมกับเวียงบัว เวียงสวนดอก และเวียงกุมกาม) ที่มีประโยชน์ใช้สอยเพื่อการพักผ่อนตากอากาศเชิงดอยสุเทพไม่ใช่เมืองที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ความโดดเด่นของเวียงเจ็ดลิน อยู่ที่ภูมิปัญญาในการเลือกทำเลที่ตั้งที่อิงป่า อิงน้ำอันอุดมสมบูรณ์ โดยมีความพิเศษอยู่ที่ตาน้ำผุดกลางเวียงที่ถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ รูปทรงสันฐานกลมที่แตกต่างจากเวียงและเมืองทั่วไปในเมืองเชียงใหม่และล้านนา รวมทั้งความเพียรพยายามในการขุดคูน้ำ คันดินที่ขุดลงด้วยแรงงานมนุษย์

ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเวียงเจ็ดลิน มีดังต่อไปนี้ ด้วยหลักฐานที่จะแสดงถึงความเป็นเวียงเจ็ดลินอยู่ที่คันดินและคูน้ำและมีความเสี่ยงที่จะถูกทำลายไปจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน จึงควรมีการขุดค้นแนวเขตโบราณสถานโดยกรมศิลปากร แล้ววางแผนและดำเนินการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมเป็นส่วนราชการและสถานศึกษาที่ใช้พื้นที่เวียงเจ็ดลิน ควรมีการศึกษาและขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่เวียงเจ็ดลินเพิ่มขึ้นเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ เพราะโบราณวัตถุจะเป็นหลักฐานที่ใช้อ้างอิงเรื่องเวียงเจ็ดลินได้ดี ควรมีการศึกษาเวียงเจ็ดลินในมิติทางวิชาการด้านอื่นๆ และเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องเวียงเจ็ดลินต่อสาธารณะ

ในอดีตเมื่อบ้านเมืองต้องการพัฒนา ที่ดินเวียงเจ็ดลินร้างก็ถูกปรับใช้พื้นที่ แต่สำหรับปัจจุบัน เมื่อโลกเปิดกว้างความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเวียงเจ็ดลินจึงเป็นคุณค่าที่ควรรักษาไว้ อนาคตของเวียงเจ็ดลินอยู่ในสำนึกและความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ส่วนราชการที่ใช้ประโยชน์ที่ดินและที่สำคัญที่สุดคือ สำนึกในใจของทุกคนต่อโบราณสถานเวียงเจ็ดลิน เทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถ “เนรมิต” คูน้ำ คันดินทรงกลมเช่นนี้ หรือ ใหญ่กว่านี้ได้อีกนับร้อยนับพัน แต่จะเป็นเพียงกายภาพที่ปราศจากจิตวิญญาณ ปัญญา ความคิดที่สะสมมาจากอดีต หากรีบไม่ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมก็จะเสี่ยงต่อการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อเมืองเชียงใหม่และคุณค่าด้านผังเมืองไปอย่างน่าเสียดาย

เชิงอรรถ

1 พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 นิยามความหมายของคำว่า เมือง หมายถึง แดน เช่น เมืองมนุษย์, ประเทศ เช่น เมืองไทย, จังหวัด เช่น เมืองเชียงใหม่, อำเภอ เช่น เมืองไชยา, เขตซึ่งเป็นที่ชุมนุมและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ซึ่งถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง ส่วนคำว่า เวียง หมายถึง เมืองที่มีกำแพงล้อม (<http://rirs3.royin.go.th/word37/word-37-a0.asp> เข้าถึงเมื่อ 19 มิ.ย. 2558)

สัมภาษณ์

- จำเเหละ สมจิตต์, สัมภาษณ์, ธันวาคม 2541.
- ธวัช ฒ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, ธันวาคม 2541.
- อองอาจ รัชเวทย์, สัมภาษณ์, ธันวาคม 2541.

บรรณานุกรม

- (2558) “ชนเผ่าลัวะในประเทศไทย ชนเผ่าลัวะ Lua” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://sopa2006.wordpress.com>.
- เกรียงไกร เกิดศิริ และอิสริชัย บุรณะอรจรณ์. “สถาปัตยกรรมหอพระเจ้าน้ำตกผาลาด วัดผาลาดสภากาชาด เชียงตอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่” ใน วารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม. ฉบับที่ 26 ประจำปีการศึกษา 2554. หน้า 301-320.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2530). ลัวะเมืองน่าน. กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2530.
- “ตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับชนเผ่าลัวะ” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.hilltribe.org>, 2558.
- นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์. (2528). ชุมชนโบราณในเขตล้านนา. อัดสำเนา เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเสริม สาดราษฎร์. (2522) ลานนาไทยในอดีต. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ข้างเผือกการพิมพ์.
- บุญเสริม สาดราษฎร์ และสังคีต จันทน์โพธิ์. (2524) อดีตลานนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์.
- โบราณอนุรักษ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด, (2552). รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ฯ ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- ประชากรจักรจักร, พระยา. (2507) พงศาวดารโยนก. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.

- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. เข้าถึงได้จาก <http://rirs3.royin.go.th/word37/word-37-a0.asp>, 2558.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. (2533). **ประวัติศาสตร์และโบราณคดีในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556) กฎกระทรวงผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 เล่ม 130, ตอนที่ 43 ก, วันที่ 21 พฤษภาคม 2556.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). **นครหลวงไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2541). **ลัทธิเยยะไร่ ไทใส่นา**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2514). **นำเที่ยวเชียงใหม่-ลำพูน**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์, อ้างถึงใน โบราณอนุรักษ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด, (2552). รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีเวียงเจ็ดลิน ฯ ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- สรัสวดี อ๋องสกุล. (2539). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สมหมาย เปรมจิตต์. (2540). **ตำนานสิบห้าราชวงศ์ ฉบับสอบชำระ**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2540.
- สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะปริวรรต. (2537). **ตำนานเชียงใหม่ปางเดิม**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม รุ่งเรืองศรี และคณะปริวรรต. (2538). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.